

Проблеми фінансово-оборонної інтеграції України в інституційну архітектуру НАТО

Джигора Ольга Миколаївна¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.12.2024	Економіка	342.951:355.4(477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17088214>

Анотація. У статті визначено низку проблем фінансово-оборонній інтеграції України до інституційної архітектури НАТО, особлива з яких полягає у повільності та непередбачуваності траншей військової допомоги від країн-партнерів. Виділено серед проблем також відсутність швидких механізмів для корегування напрямів та обсягів фінансування, що знижує ефективність використання наданих коштів Україною. Визначено суттєву інституційну асиметрію між фінансовими структурами України та відповідними органами НАТО. Доведено, що сучасне безпекове середовище характеризується високим ступенем динамічності та невизначеності, що потребує від України не лише адаптації до стандартів НАТО, але й здатності швидко реагувати на зміни. Визначено однією з ключових умов вступу України до НАТО забезпечення повної сумісності національних процедур бюджетного планування та розподілу оборонних коштів із фінансовими регламентами НАТО. Віднесено до чергового стримуючого фактору євроатлантичної інтеграції України до Альянсу тривалу збройну агресію з боку російської федерації, що знижує готовність міжнародних фінансових партнерів гарантувати довгострокову підтримку, адже відсутні чіткі часові рамки та формалізовані процедури приєднання. Виділено серед проблем інтеграції України в НАТО недостатню прозорість та ефективність використання міжнародної військово-фінансової допомоги підбивають довіру донорів. Актуальною проблемою залишається відсутність комплексної національної моделі військово-фінансової взаємодії України й НАТО. Спостерігається концептуальна невідповідність базових підходів до фінансування оборони в Україні: існують суттєві розбіжності у вимогах до бюджетного планування, прозорості витрачання ресурсів, рівня відповідальності та інституційної спроможності.

Ключові слова: НАТО, євроатлантична інтеграція, військово-фінансова взаємодія, Україна, співфінансування проектів, фінансування оборони.

Problems of Ukraine's financial and defense integration into NATO's institutional architecture

Annotation. The article identifies a number of problems with Ukraine's financial and defence integration into NATO's institutional architecture, the most significant of which is the slowness and unpredictability of military aid tranches from partner countries, which creates macroeconomic risks in the country: it complicates public financing, slows down budget

¹ к.е.н., доцент, докторант кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка» <https://orcid.org/0000-0001-8490-3917>

planning, and increases the risk of inflationary pressure and devaluation of the national currency. Another problem highlighted is the lack of rapid mechanisms for adjusting the directions and volumes of financing, which reduces the effectiveness of Ukraine's use of the funds provided. Significant institutional asymmetry between Ukraine's financial structures and the relevant NATO bodies has been identified. The key challenge remains the formation of structures that are capable of withstanding external risks while meeting Alliance standards. It has been proven that the current security environment is characterised by a high degree of dynamism and uncertainty, which requires Ukraine not only to adapt to NATO standards, but also to be able to respond quickly to changes. One of the key conditions for Ukraine's accession to NATO is ensuring full compatibility of national budget planning and defence spending procedures with NATO financial regulations. Emphasis was placed on the need to develop and implement NATO-compatible financial response mechanisms, which will include: rapid response reserve funds, financial guarantees to support strategic reserves, and instruments for co-financing cybersecurity and energy network modernisation projects. Another factor hindering Ukraine's Euro-Atlantic integration into the Alliance is the ongoing armed aggression by the Russian Federation, which reduces the willingness of international financial partners to guarantee long-term support, as there is no clear timeframe or formalised accession procedures. Among the problems of Ukraine's integration into NATO, insufficient transparency and effectiveness in the use of international military and financial assistance undermine donor confidence. The lack of a comprehensive national model for military and financial cooperation between Ukraine and NATO remains a pressing issue. There is a conceptual mismatch between the basic approaches to defence financing in Ukraine: there are significant differences in requirements for budget planning, transparency of resource spending, level of accountability and institutional capacity.

Keywords: NATO, Euro-Atlantic integration, military-financial cooperation, Ukraine, project co-financing, cybersecurity, financial regulations.

Вступ

Постановка проблеми. Проблематика воєнно-економічної безпеки України набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної збройної агресії з боку російської федерації та зростання рівня і складності гібридних загроз. У такій безпековій конфігурації Північноатлантичний альянс, як провідне міжурядове оборонне об'єднання й стратегічний партнер України, формує стратегії швидкого реагування на кризові ситуації й розробляє релевантні механізми фінансування їх реалізації з урахуванням внесків держав-членів, інструментів довгострокового інвестування й стану розвитку інноваційних оборонних технологій.

Для України, яка стратегічно орієнтується на повноцінну інтеграцію до євроатлантичного безпекового простору, ключового значення набуває комплексне наукове осмислення системи фінансового забезпечення НАТО. Йдеться не лише про кількісно-якісну оцінку обсягів та напрямів фінансової підтримки, але й про ґрунтовне вивчення принципів формування фінансових інструментів Альянсу, їх інституційної логіки, процедурної гнучкості та здатності адаптуватися до кризових сценаріїв глобального й регіонального характеру. У такому ключі фінансові механізми постають як дієвий інструмент стратегічної солідарності, підвищення стійкості держав-партнерів та зменшення асиметрій у забезпеченні обороноздатності країн-членів НАТО, що у сукупності має безпосередній вплив на посилення воєнно-економічної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування та функціонування системи фінансового забезпечення Північноатлантичного альянсу в контексті глобальних безпекових змін вивчали А. Вендт [1], К. Гартлі [2], Т. Шандлер [3], Л. Каплан [4], А. Моравчик [5], Дж. Даффілд [6], К. Макінніс, Д. Фата [7], Д. Шахін, Дж. де Век [8] тощо. У їхніх дослідженнях розкрито еволюцію бюджетних та інвестиційних

інструментів НАТО, роль колективного фінансування в забезпеченні спроможності Альянсу оперативно реагувати на виклики безпеці, а також взаємозв'язок між політичними рішеннями, економічними ресурсами та ефективністю безпекової політики Альянсу. Однак переважна більшість досліджень закордонних науковців стосується загальних параметрів фінансового забезпечення НАТО, без конкретної уваги до адаптаційного потенціалу для України. Серед українських науковців, які досліджують суміжні проблеми, варто виокремити О. Булатову [9], Д. Грицишену [10], С. Свірко, О. Птащенко [11], М. Ткача, Ю. Грицюка, В. Ткаченка, О. Кивлюка [12] тощо. Вони зосереджуються переважно на питаннях воєнної реформи, оборонного фінансування та євроатлантичної інтеграції.

Попри наявність значної кількості наукових напрацювань з обраної тематики, окремі важливі аспекти формування та трансформації системи фінансового забезпечення НАТО, а також її впливу на воєнно-економічну безпеку країн-партнерів, залишаються недостатньо розкритими в українській та зарубіжній науці. Особливо це стосується комплексного аналізу інституційних, нормативно-правових та стратегічних механізмів, які забезпечують інтеграцію України до фінансової архітектури Альянсу в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування проблем фінансово-оборонної інтеграції України в інституційну архітектуру НАТО, з визначенням чинників, що обмежують ефективність цього процесу, та розробленням науково обґрунтованих підходів до підвищення його результативності у контексті зміцнення воєнно-економічної безпеки держави.

Предметом дослідження виступають не лише бюджетні моделі НАТО як міждержавної військово-політичної організації, а й їхній потенційний вплив на трансформацію воєнно-економічної безпеки України, зокрема в умовах повномасштабної війни, енергетичної та логістичної кризи, а також необхідності адаптації до багатосторонніх механізмів колективного фінансування [13]. Ідеться про переосмислення самого підходу до фінансового забезпечення оборони: від ізольованого національного бюджету до участі у спільному безпековому фінансуванні, що передбачає високий рівень взаємної відповідальності, прозорості та довіри між союзниками [14].

Завдання статті полягають у систематизації ключових проблем фінансово-оборонної інтеграції України в інституційну архітектуру НАТО.

Результати

Аналіз літературних джерел доводить, що повноцінній фінансово-оборонній інтеграції України до інституційної архітектури НАТО перешкоджає низка проблем. По-перше, провідні закордонні науковці, серед яких Я. Нелл, О. Білан, Т. Беккер, Ю. Городніченко, Т. Мілованов та ін., критично оцінюють структурну багаторівневість фінансової архітектури НАТО. Вони звертають увагу на те, що її складність і надмірна інституційна фрагментарність у взаємодії з національними фінансовими системами створюють серйозні бар'єри для оперативного впровадження військово-фінансової підтримки. Особливою проблемою для України є повільність та непередбачуваність траншей військової допомоги, яка породжує макроекономічні ризики: ускладнює державне фінансування, гальмує бюджетне планування, збільшує ризик інфляційного тиску та девальвації національної валюти [15].

У наукових колах дедалі частіше наголошується, що принцип прийняття рішень у рамках НАТО на основі консенсусу веде до інституційної інерції, коли навіть за політичної волі перепорою для прийняття швидких рішень стають численні процедури та бюрократичні формальності. Як стверджує С. Майер, перерозподіл ресурсів у межах Альянсу ускладнюється необхідністю узгодження між чисельними комітетами, підкомітетами та національними представництвами [16]. Дослідження Р. Лукаса, Й.

Хейсманса, Н. Жуан та інших доводять, що для країн-партнерів, які перебувають у стані збройного конфлікту, зокрема України, така затримка означає критичну втрату часу для зміцнення обороноздатності та оперативної реакції на воєнно-економічні загрози. Відсутність швидких механізмів для корегування напрямів та обсягів фінансування також знижує ефективність використання наданих коштів, оскільки потреби можуть істотно змінюватись у проміжку між ухваленням рішення та фактичним отриманням ресурсів.

По-друге, спостерігається суттєва інституційна асиметрія між фінансовими структурами України та відповідними органами НАТО. Як зазначено в аналітичному огляді Центру європейського політичного аналізу (СЕРА), відсутність уніфікованих процедур, недостатня прозорість у прийнятті рішень та брак довгострокових форматів співпраці значно ускладнюють розвиток сталого фінансового партнерства між Україною та НАТО [17]. Подібні висновки підтверджуються результатами впровадження в Україні Стратегії прозорості у сфері оборонних закупівель, де Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) спільно з НАТО акцентує на потребі чіткішого регламентування аудиту, розподілу повноважень та інтеграції цифрових інструментів контролю [18]. Ключовим викликом залишається формування структур, які здатні витримувати тиск зовнішніх ризиків і при цьому відповідати стандартам Альянсу. Експерти СЕРА вважають, що успіх партнерства залежить від наявності прозорих бюджетних процесів, механізмів підзвітності та можливості гнучкого стратегічного планування, що, натомість, обмежено через інституційну невизначеність СЕРА [19].

По-третє, сучасне безпекове середовище характеризується високим ступенем динамічності та невизначеності, що потребує від України не лише адаптації до стандартів НАТО, але й здатності швидко реагувати на зміни. Сукупність загроз має комплексний характер, охоплюючи воєнні (збройна агресія з боку РФ), кібернетичні, інформаційно-психологічні, енергетичні та інфраструктурні впливи, а також економічний тиск. Визначальною рисою таких загроз є зміна інтенсивності, форм і взаємодії у короткі проміжки часу, що зумовлює ускладнення прогнозування та потребує від системи національної безпеки постійної адаптації.

У цих умовах традиційні довгострокові бюджетні підходи, орієнтовані на річне планування та сталий адміністративний цикл, дедалі менш ефективні. Сучасна реальність потребує можливості оперативно перенаправляти ресурси, запускати тимчасові програми та масштабувати заходи відповідно до ситуації, яка змінюється упродовж тижнів або навіть днів. Як підкреслюють аналітики з СЕРА, ключовим є поєднання макроекономічного планування з механізмами швидкої мобілізації фінансів і управлінської гнучкості [20].

Одним із базових інструментів, рекомендованих провідними дослідниками є сценарне планування, що передбачає систематичну побудову та тестування кількох альтернативних моделей розвитку подій. На відміну від підходу «один прогноз – один бюджет», такий метод, на думку Дж. Кларка, дозволяє враховувати широкий спектр можливих траєкторій, у тому числі крайні сценарії – масштабні енергетичні кризи, масові переміщення населення, пандемії, масштабні кібервтручання. Впровадження сценарного планування у фінансові процедури забезпечує більшу готовність бюджетної системи до непередбачуваних викликів і підвищує адаптивність механізмів розподілу ресурсів [21].

У цьому контексті особливого значення набуває створення так званих «загрозонастроєних» фінансових інструментів, під якими Дж. Кінан, Б. Трамп, Е. Кютомаа та низка інших дослідників розуміють портфель механізмів, здатних швидко реагувати на нові виклики. Йдеться про можливість оперативного перерозподілу коштів між пріоритетами (наприклад, із капітальних проектів на відновлення критичної інфраструктури), залучення додаткових ресурсів через кредитні гарантії чи спеціальні

позикові механізми, а також запуск цільових грантових програм для громад і неурядових організацій. Ключовою характеристикою таких інструментів є наявність чітко визначених тригерів – подій або порогових показників, що автоматично активують фінансування та мінімізують затримки, пов'язані з бюрократичними процедурами [22].

За для реалізації прагнення України до євроатлантичної інтеграції, як зазначає Д. Дженіні, необхідно забезпечити повну сумісність національних процедур бюджетного планування та розподілу оборонних коштів із фінансовими регламентами НАТО, зокрема у частині програмно-цільового методу, багаторічного фінансового планування та процедур звітування за результатами використання ресурсів. Це передбачає уніфікацію критеріїв оцінки фінансових ризиків, впровадження системи внутрішнього та зовнішнього аудиту за стандартами Альянсу (наприклад, у відповідності до нормативних документів НАТО «Financial Regulations та International Board of Auditors for NATO»).

Досвід НАТО у протидії гібридним загрозам свідчить про перехід від виключно військово-орієнтованих фінансових моделей до комплексних схем, що інтегрують фінансування заходів з енергетичної безпеки, кіберзахисту, захисту критичної інфраструктури та ланцюгів постачання, а також програм цивільної підготовки населення до кризових ситуацій. Для України це означає необхідність розробки та впровадження сумісних з НАТО механізмів фінансового реагування, які включатимуть: резервні фонди швидкого реагування, фінансові гарантії для підтримки стратегічних запасів, інструменти співфінансування проєктів з кібербезпеки та модернізації енергетичних мереж. Така адаптація дозволить не лише підвищити внутрішню стійкість держави до багатомірних загроз, але й забезпечить системне та прозоре залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги від країн-членів Альянсу та партнерських інституцій [23].

По-четверте, стратегічна невизначеність щодо членства України в НАТО негативно впливає як на готовність Альянсу брати на себе чітко визначені безпекові та фінансові зобов'язання, так і на національну мотивацію до завершення структурних реформ. Попри загальну підтримку євроатлантичного курсу та геополітичну спрямованість України на інтеграцію до НАТО, питання формалізованого членства залишається предметом політичної дискусії – без затвердженого графіка, процедурних гарантій та юридично зобов'язальних рішень. Відсутність чіткої перспективи ускладнює формування довгострокових стратегій фінансового планування й уповільнює реалізацію реформ у сферах безпеки та оборони [24].

За спостереженням М. Кофмана, в умовах тривалої збройної агресії з боку російської федерації прагнення України стати повноправним членом Альянсу наразі виглядає малореалістичним, оскільки держави Заходу навряд чи готові перетнути так звану «червону лінію» прямого військового протистояння, що неминуче виникло б у разі вступу України до НАТО під час активної фази війни. Як наголошує М. Ньютон, стратегічна невизначеність підриває будь-які сигнали до стійкості та довіри: за відсутності однозначної перспективи членства Україна фактично перебуває у «сірій зоні», де інституційні реформи та трансформація сектору безпеки й оборони не отримують належного зовнішнього імпульсу для завершення. Це, своєю чергою, знижує готовність міжнародних фінансових партнерів гарантувати довгострокову підтримку, адже відсутні чіткі часові рамки та формалізовані процедури приєднання.

Європейські та українські науковці вважають, що усунення цієї невизначеності шляхом надання Україні чіткої «дорожньої карти» до членства, наприклад, через ухвалення реального Плану дій щодо членства або визначення конкретних часових меж, могло б значно посилити не лише рівень довіри з боку міжнародних партнерів, а й внутрішню готовність України до комплексних структурних і фінансових змін у сферах безпеки та оборони [25].

По-п'яте, недостатня прозорість та ефективність використання міжнародної воєнно-фінансової допомоги підривають довіру донорів. Як показують дослідження Д. Барретта, М. Фазекаша, М. Геллмана та Т. МакКорлі, навіть у стабільних політичних середовищах слабка підзвітність у розподілі міжнародних коштів створює високі ризики корупційних зловживань, що призводить до зниження обсягів подальшої допомоги [26]. Подібні висновки роблять М. Хайнцель, Б. Рейнсберг та Г. Сведлунд, наголошуючи, що прозорість у наданні допомоги безпосередньо впливає на громадську підтримку та готовність урядів-донорів продовжувати фінансування [27].

За результатами досліджень Л. Якимової, П. Мартіна та О. Ву, ефективно запобігання зловживанням можливе лише за умови, що антикорупційні органи мають достатні ресурси, незалежність та доступ до відкритих даних щодо всіх етапів розподілу допомоги. Недостатність цих факторів у країнах, що перебувають у стані збройного конфлікту, зокрема в Україні, ускладнює моніторинг і зменшує прозорість, створюючи підґрунтя для інформаційних атак та підриву довіри до урядових структур, а отже й до зменшення фінансової допомоги.

По-шосте, актуальною проблемою залишається відсутність комплексної національної моделі воєнно-фінансової взаємодії України й НАТО. Немає офіційно затвердженої дорожньої карти, яка б включала поетапне впровадження стандартів Альянсу, чіткий розподіл відповідальності, строки та інструменти моніторингу результатів. СЕРА вказує на слабку координацію взаємовідносин України й НАТО як суттєвий структурний недолік, що призводить до дублювання зусиль або, навпаки, до пропуску критичних кроків у формуванні цілісного фінансово-оборонного механізму. Така ситуація ускладнює прогнозування й ефективного планування бюджетів, збільшуючи ризики макроекономічної нестабільності. С. Пітер вказує на потребу формування логічної дорожньої карти співпраці, щоб Україна могла досягати своїх стратегічних цілей у контексті євроатлантичної інтеграції [28].

Таким чином, необхідно розглянути можливість створення внутрішньої моделі інтеграції, яка б забезпечувала синхронізацію національних механізмів отримання та використання воєнно-фінансової допомоги з боку НАТО із процедурними стандартами Альянсу. Йдеться не лише про правове наповнення, бюджетні процедури, контроль, прогнозування, а й про побудову ефективної системи перевірки та коригування дій на всіх етапах планування та реалізації допомоги. Така модель має ґрунтуватися на засадах прозорості, підзвітності та оперативної адаптивності, що дозволить підвищити результативність використання ресурсів та забезпечити.

По-сьоме, адаптація оборонної політики України до принципів колективного фінансування НАТО залишається вкрай складним завданням. Передусім, спостерігається концептуальна невідповідність базових підходів до фінансування оборони: існують суттєві розбіжності у вимогах до бюджетного планування, прозорості витрачання ресурсів, рівня відповідальності та інституційної спроможності. Як підкреслюють А. Ставицький, Г. Харламова, В. Шпирко та інші дослідники, у структурі кошторисів та логістичних систем України наявна масштабна дисгармонія порівняно з практиками НАТО, що проявляється у недостатній адаптації моделей витрачання та постачання, що ускладнює імплементацію принципів Альянсу [29].

Крім того, наявна проблема стратегічної синхронізації, на яку вказує О. Демешок, поточні механізми безпеки, двосторонні угоди та формат «Рамштайн», мають фрагментарний характер та не передбачають довгострокового фінансування і структурованих зобов'язань, що є критично важливим для інтеграції у фінансову архітектуру НАТО [30]. До цього додається відсутність сталого фінансового інструментарію, що унеможлиблює забезпечення стабільних оборонних видатків на перспективу. Р. Самсін наполягає, що сукупність цих чинників формує системний бар'єр на шляху адаптації оборонної політики України до стандартів НАТО та вимагає

впровадження комплексних реформ у сфері бюджетного планування, прозорості фінансових потоків і підвищення інституційної спроможності [31] (табл. 1).

Таблиця 1

Систематизація ключових проблем фінансово-оборонної інтеграції України в інституційну архітектуру НАТО

Проблема	Характеристика
1	2
1. Багаторівневність фінансової архітектури НАТО	Система фінансового забезпечення НАТО включає декілька взаємопов'язаних, але автономних механізмів (оборонний бюджет, цивільний бюджет, NSIP, трастові фонди, спеціальні програми – DIANA, SPS, EOP тощо). Їх функціонування відбувається відповідно до різних принципів формування і розподілу коштів, підзвітності та контролю. Це ускладнює інтеграцію національних систем фінансування воєнно-економічної безпеки держав-партнерів, таких як Україна, які не мають повноцінного доступу до всіх фінансових механізмів НАТО.
2. Інституційна асиметрія між фінансовими інститутами України та структурами НАТО	Українські інститути, відповідальні за формування та розподіл оборонного бюджету, мають обмежені компетенції щодо роботи з міжнародними багатосторонніми інструментами безпеки. Відсутня гармонізація бюджетного планування, програмно-цільового підходу, систем управління результативністю, що притаманні фінансовим моделям Альянсу.
3. Динаміка та ускладнення сучасного безпекового середовища	Системи фінансування оборони мають реагувати на нові виклики: гібридні війни, кіберзагрози, тероризм, деструкція критичної інфраструктури, дезінформація, міграційні кризи. Це зумовлює необхідність створення гнучких, адаптивних і проактивних моделей фінансової підтримки безпеки, що значно ускладнює розробку уніфікованих стандартів.
4. Стратегічна невизначеність статусу України в системі НАТО	Наявність статусу партнера, а не повноправного члена, обмежує участь України в ухваленні рішень щодо формування та розподілу фінансових ресурсів, а також зменшує можливість впливу на архітектуру безпеки Альянсу. Це створює асиметрію у правах, відповідальності та доступі до ресурсів.
5. Недостатня прозорість і ефективність використання міжнародної фінансової допомоги в Україні	У контексті співпраці з НАТО та іншими міжнародними донорами, Україна стикається з низкою системних викликів, пов'язаних із забезпеченням належного обліку, моніторингу, аудиту та цільового використання зовнішньої фінансової допомоги. Особливо загострюються ці проблеми в умовах воєнного стану, коли зростає ризик нецільового використання ресурсів через обмеження в інституційній спроможності, недостатню координацію між відомствами, а також брак прозорості процедур закупівель та звітності.
6. Відсутність комплексної національної моделі воєнно-фінансової взаємодії з НАТО	Україна не має системно розробленої державної політики або дорожньої карти з фінансової адаптації до стандартів НАТО. Співпраця з Альянсом має проєктний, неструктурований характер і не підтримується єдиною фінансово-стратегічною візією на рівні уряду.
7. Складність адаптації оборонної політики України до принципів спільного фінансування НАТО	У країнах-членах Альянсу витрати на оборону формуються не лише як витрати на національну безпеку, а й як частка колективної відповідальності. В Україні така концепція ще не впроваджена повноцінно, що ускладнює сприйняття участі у спільному фінансуванні як елементу стратегічної безпеки.

Джерело: побудовано на основі [32-37]

Окреслені проблеми свідчать про наявність глибоких системних відмінностей між фінансовою архітектурою НАТО та українською моделлю фінансового забезпечення

сектору безпеки й оборони. Основні виклики мають як інституційний, так і нормативно-процедурний характер. Зокрема, багаторівневність фінансових механізмів НАТО та їхня складна логістика розподілу коштів потребують від країн-партнерів наявності високого рівня внутрішньої координації, професійної експертизи та адаптованих до натівських стандартів управлінських інструментів.

Натомість в Україні спостерігається фрагментарність рішень, обмежена інтегрованість у багатосторонні механізми безпеки, а також недостатня прозорість використання міжнародної допомоги. Крім того, стратегічна невизначеність статусу України в системі НАТО та відсутність комплексної національної фінансово-стратегічної візії інтеграції до Альянсу обмежують її можливості щодо впливу на архітектуру колективного фінансування безпеки. Низький рівень підготовки кадрового складу в органах державної влади та неадаптованість оборонної політики до принципів спільної відповідальності за фінансування призводять до уповільнення процесів наближення до стандартів НАТО.

Висновки

Проведений аналіз засвідчує, що система фінансового забезпечення НАТО є складною багаторівневою конструкцією, яка поєднує централізовані та національні джерела фінансування, інституційно закріплені механізми планування і контролю, а також гнучкі інструменти реагування на нові виклики безпекового середовища. У цьому контексті інтеграція України до фінансово-оборонної архітектури Альянсу потребує не лише формального приєднання до процедур «burden-sharing», але й суттєвої адаптації національної бюджетно-податкової політики, стандартизації системи оборонного планування та уніфікації процедур звітності.

Виявлено, що ключовими бар'єрами для повноцінної фінансово-оборонної інтеграції України залишаються обмеженість ресурсної бази, нерівномірність виконання довгострокових оборонних програм, інституційна фрагментованість системи управління та низький рівень синхронізації між цивільним і військовим сегментами оборонного бюджету. Наявні диспропорції у співвідношенні капітальних і поточних видатків, а також недостатня прозорість у сфері державних оборонних закупівель знижують рівень довіри з боку партнерів і ускладнюють залучення України до повноцінної участі у спільних фінансових інструментах НАТО.

Водночас результати дослідження вказують на значний потенціал України у зміцненні власної позиції в системі колективної безпеки через впровадження сучасних підходів до бюджетування, підвищення ефективності програмно-цільового методу, а також посилення інституційної спроможності органів публічного управління у сфері військово-економічної безпеки. Важливим є врахування досвіду країн Центральної та Східної Європи, які успішно адаптували свої фінансово-оборонні системи до стандартів Альянсу у відносно короткі терміни, забезпечивши при цьому баланс між економічними можливостями та стратегічними зобов'язаннями.

Таким чином, фінансова інтеграція України до інституційної архітектури НАТО має розглядатися як комплексний і поетапний процес, що передбачає модернізацію фінансового менеджменту у сфері оборони, підвищення прозорості та підзвітності використання ресурсів, а також інтеграцію національних оборонно-фінансових механізмів у єдину систему колективного фінансування Альянсу. Лише за умов синергії внутрішніх реформ та зовнішньої підтримки з боку партнерів можливо досягти сталого рівня військово-економічної безпеки, сумісного зі стандартами НАТО.

Список використаних джерел

1. Wendt, A. (1992). Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46(2), 391–425. DOI: 10.1017/S0020818300027764

2. Hartley, K., & Sandler, T. (1999). NATO Burden-Sharing: Past and Future. *Journal of Peace Research*, 36(6), 665–680. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022343399036006004>
3. Sandler, T., & Hartley, K. (2007). *Defense Economics*. Routledge. <https://www.cambridge.org/core/books/defence-economics/80BB9CF06BC75C1D27286FFFFED306CD>
4. Kaplan, L.S. (2004). *NATO Divided, NATO United: The Evolution of an Alliance*. Praeger Publishers. DOI:10.1353/jmh.2005.0048
5. Moravcsik A. *World Power Forsaken: Political Culture, International Institutions, and German Security Policy after Unification* John S. Duffield Stanford: Stanford University Press, 1998, pp. xvi, 385. *Canadian Journal of Political Science*. 1999; 32(2) P. 402-404. doi:10.1017/S000842390001074X
6. Duffield, J. S. (1994). *World Power Forsaken: Political Culture, International Institutions, and German Security Policy After Unification*. Stanford University Press. DOI: 10.1017/S000842390001074X
7. McInnis K., Fata D. *From Burden Sharing to Responsibility Sharing*. Washington, D.C.: CSIS, 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.csis.org/analysis/burden-sharing-responsibility-sharing>
8. RAND Corporation. *Burdensharing and Its Discontents: Understanding and Optimizing Allied Contributions to the Collective Defense*. Santa Monica, CA, 2024. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/jul/07/europe-guns-butter-defence-spending-welfare-state>
9. BULATOVA, Olena, et al. Development of the european security complex in the context of current positions of the eu countries in international rankings. *Journal of European Economy*, vol. 23, no. 2, June 2024, pp. 270-88, doi:10.35774/jee2024.02.270.
10. Грицишен, Д., & Абрамова, І. (2024). Формування та реалізації фінансових механізмів ЄС щодо сталого розвитку сільських громад. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (20), 67-78. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.8>
11. Ptashchenko, O., Panasenکو, H., Liapa, M., Sokhatskyi, O., Mudra, Y. and Pylypenko, N. (2022). Institutional Instruments of Ukraine's Euro-Atlantic Integration. *Econ. Aff.*, 67(03): 337-344. <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n3z.pdf>
12. Tkach, Mykola, Hrytsyuk, Yurii, Tkachenko, Vitaliy, Kivliuk, Oleh. Trends in the development of defense capabilities of Ukraine and NATO member states: war experience. *Social Development and Security*. 2023. Vol. 13, No 6. DOI: 10.33445/sds.2023.13.6.10
13. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За заг. ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с. https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/36303/1/%D0%9A%D0%BE%D0%B%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%95%D0%91%D0%A4%D0%A0.pdf
14. Офіс реформ Міноборони України. *Дорожня карта оборонних реформ: перехід до стандартів НАТО*. – Київ: Міноборони України, 2023. – 64 с. <https://armyinform.com.ua/2025/08/03/ukrayina-rozrobyla-dorozhnyu-kartu-rozvytku-aviacijnyh-spromozhnostej-za-standartamy-nato-ministr-oborony/>
15. Нелл Я., Білан О., Беккер Т., Городніченко Ю., Мильованов Т., Шаповал Н. *Financing Ukraine's Victory*. Києво-Могилянська школа економіки, 17.09.2022. URL: https://kse.ua/about-the-school/news/financing-ukraine-s-victory/?utm_source=chatgpt.com

16. Mayer, S. (2014). Introduction: NATO as an Organization and Bureaucracy. In: Mayer, S. (eds) NATO's Post-Cold War Politics. New Security Challenges Series. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9781137330307_1
17. СЕРА. Ukraine and NATO: Bridging the Gap Between War and Accession. Аналіз інституційних пробілів у взаємодії з НАТО, зокрема у процесі ухвалення рішень, довгострокового планування та бюджетної прозорості. <https://cera.org/article/ukraine-and-nato-bridging-the-gap-between-war-and-accession>
18. Національне агентство з питань запобігання корупції. Покращення прозорості, доброчесності й підзвітності в оборонних закупівлях. Аналіз реалізації рекомендацій стратегічного огляду системи закупівель у секторі оборони в рамках співпраці з НАТО. <https://nazk.gov.ua/en/nacp-the-defence-procurement-agency-and-the-state-logistics-operator-presented-progress-in-implementing-transparency-integrity-and-accountability-mechanisms-in-defence-procurement>
19. СЕРА. Between Now and NATO: A Security Strategy for Ukraine. Обґрунтування необхідності стабільних фінансових механізмів, прозорих бюджетних процедур та чітких інституційних форматів для сталого безпекового партнерства. <https://cera.org/comprehensive-reports/between-now-and-nato-a-security-strategy-for-ukraine>
20. Center for European Policy Analysis (СЕРА). Resilience, Reconstruction, Recovery: The Path Ahead for Ukraine (Comprehensive report, April 2024). URL: <https://cera.org/wp-content/uploads/2024/04/Ukraine-Resilience-Reconstruction-Recovery.pdf>
21. Clark JN. Resilience as a 'concept at work' in the war in Ukraine: Exploring its international and domestic significance. *Review of International Studies*. 2024;50(4):720-740. doi:10.1017/S0260210524000305
22. Keenan, J. M., Trump, B., Kytömaa, E., Adlakha-Hutcheon, G., & Linkov, I. (2024). The role of science in resilience planning for military-civilian domains in the U.S. and NATO. *Defence Studies*, 24(4), 493–524. <https://doi.org/10.1080/14702436.2024.2365218>
23. Recovery/PreventionWeb — Resilience, Reconstruction, Recovery: The Path Ahead for Ukraine (mirror/summary). URL: <https://recovery.preventionweb.net/publication/resilience-reconstruction-recovery-path-ahead-ukraine>
24. Le Monde. NATO: West faces differences over Ukraine's membership (2023). https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/05/04/nato-west-faces-differences-over-ukraine-s-membership_6025414_4.html?utm_source=chatgpt.com
25. SWP. "Ensuring Ukraine's Security." Stiftung Wissenschaft und Politik. URL: <https://www.swp-berlin.org/publikation/ensuring-ukraines-security>
26. Barrett D., Fazekas M., Hellmann M., McCorley T. *Studies in Comparative International Development*, 2020. 35 с. URL: https://www.govtransparency.eu/wp-content/uploads/2020/11/David-Barrett_Fazekas_Hellmann_Mark_McCorley_2020_Controlling-Corruption-in-Development-Aid-New-Evidence-from-ContractLevel-Data
27. Heinzl M., Reinsberg B., Swedlund H. Transparency and citizen support for public agencies: У випадку іноземної аресції. *Governance*, 2024. doi: 10.1111/gove.12863
28. Pifer, S. (2024). Future of the European and Euro-Atlantic Integration of Ukraine. *Torun International Studies*, 1(19), 5–18. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TIS.2024.001>
29. Stavytskyy, Andriy & Kharlamova, Ganna & Shpyrko, Viktor. (2023). FINANCING UKRAINE'S DEFENSE EXPENDITURES: A NEW GEOPOLITICAL PARADIGM OR PRESERVATION OF SUSTAINABLE TRENDS?. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 1. 126-140. 10.17721/1728-2667.2023/222-1/16.

30. Демешок О.О. Стан фінансового забезпечення сектору оборони України в контексті реалізації військової кадрової політики : зб. наук. пр. // Центр воєнно-стратегічних досліджень Нац. ун-ту оборони України імені Івана Черняхівського, 2021. № 3(73). С. 102–108. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-3-73/102-10>
31. Самсін Р.І. Щодо правових засад планування та формування оборонного бюджету України // Правові горизонти, 2019. С. 107–111. DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i19.p107>
32. NATO Watch. NATO makes further large increases to its common budgets, but financial transparency and accountability remain limited [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://natowatch.org/newsbriefs/2023/nato-makes-further-large-increases-its-common-budgets-financial-transparency-and>
33. SIPRI. NATO's direct funding arrangements: Who decides and who pays? <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2024/natos-direct-funding-arrangements-who-decides-and-who-pays>
34. Cabinet of Ministers of Ukraine. NATO strengthens support for Ukraine in the framework of Trust Funds [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/nato-posilit-pidtrimku-ukrayini-u-ramkah-trastovih-fondiv>
35. AP News. Ukraine's reformed military procurement agency drives the country's NATO ambitions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-nato-reforms-military-procurement-f0483561c9d402697d7a67dd43ae844d>
36. National Agency on Corruption Prevention (NACP). Results of the NACP's work in 2024: building integrity in the defense and security sector [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/en/en/nacp-s-results-for-2024-building-integrity-in-the-defense-and-security-sector/>
37. StateWatch. NATO–Ukraine Strategic Defence Procurement Review Implementation Analysis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://statewatch.org.ua/en/publications/nato-ukraine-strategic-defence-procurement-review-implementation-analysis/>